

MEZOPOTAMYA MİTLERİ

Henrietta McCall

Çeviren
Bircan Baykara

İçindekiler

Giriş	9
Keşif ve Deşifre	13
Tanımlar ve Yazınsal Gelenekler	25
Tanrılar ve Ölümlüler, Yazarlar Ve Dinleyiciler	37
Gılgamış ve Tufan	57
Yaratılış Destanı	79
Daha Kısa Mitler	91
Mit ve Anlamı	113
İlave Okumalar İçin Öneriler	121
Dizin	125

Giriş

Kuzeyde Asur'a, güneyde Babil'e kadar uzanan antik diyar Mezopotamya, pek çok kişinin aşına olmadığı bir bölgedir. Bazı yönleri elbette ki İncil'le olan bağlantılarından dolayı iyi bilinmektedir: Ninova ve Babil'in ihtişamı, Asur savaşçılarından kana susamış doğaları, Babilli kâhinlerin büyü güçleri, zengin ve kudretli tüccarları, şatafatlı ve şehvetli yaşam tarzları. Hammurabi, Nebukadnezar, Tiglat-Pileser, Asurbanipal ve Sanherib, nüfuz sahibi isimlerdir. British Museum'daki ve Louvre'daki muazzam rölyefler zafer, düzen ve hâkimiyeti anlatmaktadır; savaş hazırlıklarını, mücadeleleri, kuşatmaları, savaş arabalarını ve görkemli aslan avlarını göstermektedir. Rölyeflerin koruyucuları, tam da onlara yaraşır şekilde muazzamdır: beş bacaklı, mükemmel bukleleri olan ve dizginli devasa kanatlı boğalar ve aslanlar. Bu antik medeniyetler hakkında bildiklerimizin çoğu, uzun yıllar önce orada yaşayanların bilmemizi istedikleri şeylerden ibarettir. Büyük ölçüde de propagandadır.

Gelecek nesillere bırakmak amacıyla tutulmamış kayıtlara gelinceyse durum oldukça farklıdır. Mezopotamya, en basit bir

şey olarak koyun sayımından en esrarlı kehanet yöntemlerine kadar her şeyi kaydeden engin bir kil tablet koleksiyonunu miras olarak bırakmıştır. Bunlar, o dönemlerde yaşayanların ilgilerini temsil eden bir kitaplık oluşturmaktadır. Bu tür şeyler, kökenlerinden bu kadar ayrı kalmış bir dünyada sindirilmesi ya da yorumlanması kolay şeyler değildir. Belki de bu sebeple daha fazla ilgi çekmektedir.

Bu tabletlerdeki bilgilerin pek çoğunun gündelik olduğu düşünülmektedir, bununla birlikte aralarında az sayıda da olsa edebi değer taşıyan tabletler bulunmaktadır. Bunlarda bize halen yabancı gelen, ama eski zamanlarda çok iyi bilinen hikâyeler anlatılmaktadır. Bu hikâyeler, yaklaşık olarak İsa'nın doğumundan, yazılmış oldukları Akad dilinin geçtiğimiz yüzyılın ortalarında deşifre edilmesine kadar okunmamış olarak varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Deşifre edilmelerinin ve bıraktıkları etkinin hikâyesi, bu kitabın ilk bölümünde anlatılmaktadır.

En uzun mit olan Gılgamış Destanı'nda, kahraman Gılgamış arkadaşı Enkidu'nun ölümünden sonra, ebedi yaşam arayışına giren ve bu arayış sonunda büyük tufanda hayatta kalmayı başaran Utnapiştim'e ulaşan yarı ilahî Uruk kralıdır. İnsanoğlunu cezalandırmak için gönderilen tufan, aynı zamanda Atrahasis mitinin de konusudur. Yaratılış Destanı ise dünyanın başlangıcını ve tanrıları Marduk'un koruması altındaki büyük şehir Babil'in kuruluşunu anlatmaktadır. Tanrıça İştar'ın ölümler diyarının kraliçesi olan kız kardeşi Ereşkigal'i ziyaret etmek için yeraltına inişini ve neredeyse geri dönemeyişini anlatan İştar'ın Ölümler Diyarına İniş miti ise daha kısa mitlerdendir. Nergal'in geri dönüşü olmayan topraklara gidişini ve oranın kraliçesini baştan çıkarışını anlatan Nergal ile Ereşkigal de birçok açıdan benzer bir mittir. Erra Destanı Babil'in çöküşünü ve koruyucu tanrısının bir süreliğine ortadan kaybolmasını; Etana, çocuğu olmayan bir kralın ona varis bırakmasını sağlayacak büyülü bir bitki arayışını; Adapa, kasten

Güney Rüzgârını kıran ve bu hareketinin hesabını vermek için gökyüzüne çıkarılan tanrı Enki'yi (Ea); Anzu Destanı, Tanrı Enlil'den Kader Tabletler'ini (tabletleri elinde tutana üstün güçler bahşeder) çalan ve tanrı Ninurta'yla girdiği şanlı mücadelede öldürülen hain kuşu anlatmaktadır.

Tüm mitler, okuyucunun aşına olduğu iyi veya kötü tanrıları ve Mezopotamya halkını anlatmaktadır. Bu mitlerin daha heyecan verici ve tahmin yürütülemeyen kısımları, ormanlar, deniz kenarları, dağlar gibi aslında sıra dışı olabilecek, ama dikkat çekecek kadar gerçek olan yerlerde geçmektedir. Hikâyenin akışı her zaman yavaştır ve genellikle önceden bir rüya veya işaret ile kehanette bulunulur; hatta bazen başka bir karakter tarafından önceden haber verilir. Bu yüzden sürpriz ve kuşkuya çok az yer vardır. Metinlerdeki ihtişamlı karakterleri yücelten bir takım sözler de sıkça kullanılır.

Bu kitaptaki çeviriler, tabletlerdeki dizelerin sırasını ve uzunluğunu muhafaza etmektedir. Kafiye dizeler, her ne kadar anlaşılır olmasalar da, bizim söz sanatları olarak tanımladığımız cinas, aliterasyon ve ses öykümleri, kendi içlerinde uyumlu olmalarını sağlamıştır.

Kitapta yer alan parçalarda, gerilimi arttırmak amacıyla sıralı bir düzen kullanılmış ve olaylar bir, iki, üç veya daha fazla kez tekrarlanmıştır. Aynı amaçla, Akadlar basit bir dil kullandıklarında çevirmen de birkaç farklı sıfat kullanmaktan ya da daha kültürlü çağdaş okuyucular için abartılı bir dil kullanmaktan kaçınmıştır. Çeviriler, kaynak metnin doğasındaki sert etkiyi ve nükteli ifadeleri mümkün olduğunca yansıtmaktadır.

"Mezopotamya'dan Mitler" (*Myths from Mesopotamia*; Oxford, 1989) adlı kitabından alınan çevirileri için Oxford Üniversitesi'nden Dr. S. M. Dalley'e sonsuz minnetlerimi iletmek isterim.

Dizin

- Adad, 39, 100, 103
Adapa, 10, 27, 35, 100, 101
Akrep-adam, 68
Alman Doğu Topluluğu, 22
Annunaki (Anukki), 42, 96
Anşar, 83, 84, 85
Anu, 39, 59, 60, 64, 66, 82, 84, 87, 88,
100, 101, 103, 109, 110, 111, 117
Anzu, 11, 27, 40, 42, 53, 92, 101, 102,
103, 104, 105, 118, 119
Anzu Destanı, 11, 42, 53, 92, 101,
118
Apsu, 39, 79, 80, 83, 88
Ashur, 27, 32, 44, 57
Asur Kazıları Fonu, 19
Asurbanipal, 9, 19, 27, 29, 30, 35, 51
Asurbanipal'ın Yıllıkları 19
Asurnasirpal, 45
Asya Kraliyet Topluluğu, 14
Atrahasis, 10, 27, 35, 76, 77, 78, 79,
89
Atrahasis Miti, 76, 79
Babel und Bibel, 22
Babil, 9, 10, 14, 19, 22, 25, 26, 27, 28,
30, 34, 38, 39, 42, 44, 47, 48, 53,
54, 77, 79, 88, 89, 91, 93, 94, 101,
121, 122
Behistun, 14, 16, 19, 23
Belet-ili, 77, 104
Boğazköy, 28, 49
Borsippa, 26, 30, 39
Boscawen, W. St. C., 22
Damkina, 39, 80
Delitzsch, F., 21-22
Dicle, 48, 87
Dumuzi (Tammuz), 39, 55, 64, 101,
108, 109
Ea (Enki), 11, 39, 40, 50, 60, 66, 73,
80, 83, 84, 87, 88, 89, 100, 101, 102,
104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 112,
119
Ebla, 26, 31
Elam, 14, 28, 62
Enkidu, 10, 34, 43, 58, 59, 60, 61, 62,
63, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 75, 119

- Enlil, 11, 39, 42, 60, 66, 74, 77, 78, 87,
88, 96, 102, 103, 105, 111
- Ereşkigal, 10, 42, 106, 107, 108, 109,
110, 111, 112, 119
- Eridu, 37, 39, 100
- Erra (Nergal), 42, 91-95, 111
- Erra Destanı, 10, 27, 51, 91, 92, 93
- Etana, 10, 27, 35, 53, 96, 97, 98, 99,
100, 117
- Fırat, 38, 48, 49, 63, 65, 67, 87
- Gılgamış, 7, 10, 20, 27, 29, 31, 34, 35,
43, 51, 52, 53, 57, 58, 59, 60, 61,
62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70,
71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 85,
89, 96, 100, 111, 117, 119, 121
- Gılgamış Destanı, 10, 20, 27, 29, 31,
34, 35, 51, 52, 53, 57, 58, 76, 78,
79, 85, 89, 111, 121
- Gılgamış ve Halub Ağacı, 96
- Gökyüzünün Boğası, 64, 65, 66,
67, 70, 111
- Hammurabi, 9, 47
- Harran, 26, 39
- Humbaba (Huwawa), 59, 61-63, 70
- İgigi, 42, 78, 84, 96
- İncil Arkeoloji Topluluğu, 20
- İştär, 10, 27, 35, 39, 40, 55, 58, 59, 63,
64, 65, 66, 70, 96, 100, 103, 106,
107, 108, 109, 110, 111, 119
- İşum, 91, 92, 93, 94, 95
- Kâtipler, 49, 50, 91
- Kingu, 83, 86, 89
- Kiş, 27, 39, 79, 96, 100
- Korsabad, 15
- Kurnuği, 106, 110, 111
- Larsa, 39, 44, 54
- Lugalbanda, 58, 65
- Marduk, 10, 32, 38, 39, 51, 80, 84, 85,
86, 87, 88, 89, 91, 93, 94, 106, 118,
119
- Mari, 26, 45, 48
- Musul, 15, 20
- Nabu, 39, 57
- Namtar, 42, 107, 108, 109, 110, 111,
112
- Nemrut (Calah), 15, 45, 102
- Nergal ve Ereşkigal, 27, 109, 117
- Niebuhr, 14
- Nimuş, 117
- Ningirsu, 101
- Nin-hursag (Aruru, Mammi), 42, 58
- Ninova, 9, 17, 19, 20, 21, 25, 27, 29,
48, 57, 79, 109
- Ninova & Kalıntıları*, 17
- Ninsun, 58, 62
- Ninurta, 11, 42, 58, 101, 102, 104,
105, 106, 118
- Nippur, 26, 35, 39, 53, 63
- Nuh, 20, 24, 73, 74, 76
- Persepolis, 13, 14, 119
- Rassam, H., 15,
- Rawlinson, H.C., 15, 19, 23
- Rogers, R.W., 23
- Sanherib, 9, 27
- Siduri, 70, 71
- Sin, 39, 51, 100
- Sippar, 27, 39, 57, 62, 94
- Smith, G., 19-21
- Sultantepe, 26, 27, 35, 79
- Sümerlerin krallar listesi, 35, 58, 76,
96, 100
- Şalmaneser, 47
- Şamaş (Utu), 32, 34, 39, 40, 60, 62,
63, 66, 67, 71, 96, 97, 98, 100
- Şamhat, 34, 59, 60, 67
- Şuruppak, 73, 76
- Tell el-Amarna, 112
- Tiamat, 79, 80, 83, 84, 85, 86, 87, 117
- Tiglat-Pileser, 9, 49

Tufan, 7, 19, 20, 29, 50, 57, 58, 68, 73,
76, 77, 78, 117, 121
Tüccarlar, 48
Ubara-Tutu, 73, 76
Uğarit, 28
Ur, 26, 27, 39, 44, 49, 54
Urşanabi, 71, 74, 75
Uruk (Varka), 10, 19, 26, 39, 51, 53,
57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 67,
68, 75, 94
Utnapiştım, 10, 68, 71, 72, 73, 74, 75,
76, 119

Valle, P. Della, 13-15
Whitehouse, O.C., 21
Wilhelm, II. Kaiser, 22
Winckler, H., 21
Yaratılış Destanı, 7, 10, 20, 21, 27,
36, 53, 54, 55, 79, 89, 91, 101, 106,
117
Yeni Yıl Kutlamaları, 113
Zagros Dağları, 62
Zimmern, H., 21
Ziusudra, 76